

Tadeusz Pawluk

Sprawowanie Eucharystii według nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 30/3-4, 3-28

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. TADEUSZ PAWLUK

SPRAWOWANIE EUCHARYSTII WEDŁUG NOWEGO KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO

Treść: Wstęp. — I. Sprawowanie Eucharystii czynnością Chrystusa i Kościoła. — II. Szafarz Eucharystii. — III. Uczestnictwo w Eucharystii. — IV. Obrzędy i ceremonie sprawowania Eucharystii. — V. Czas i miejsce sprawowania Eucharystii. — Zakończenie.

Wstęp

Sprawowanie Eucharystii (*celebratio eucharistica*) należy do najświętszych czynności ludu Bożego. W Eucharystii sprawowanej we wspólnocie kościelnej sam Chrystus Pan ofiaruje się Ojcu, a wierni, nie tylko obdarzeni kapłaństwem urzędowym, mogą realnie uczestniczyć w tej Ofierze. Eucharystia jako Ofiara, pamiątka śmierci i zmartwychwstania Pana, w której na wieki uwidacznia się Ofiara Krzyża, jest najwyższą formą kultu Bożego, zapewniającą ludzkości łaskawość Boga. Jest ona znakiem i przyczyną sprawczą jedności ludu Bożego oraz szczytem i źródłem całego życia chrześcijańskiego. Pozostałe bowiem sakramenty i wszystkie kościelne dzieła apostołstwa mają ścisły związek z Eucharystią i są ku niej ukierunkowane (zob. kan. 897). Dlatego tożsamość Kościoła Chrystusowego poznajemy po sprawowaniu Eucharystii.

Przedmiotem podjętych rozważań będzie sprawowanie Eucharystii w świetle przepisów nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego (kan. 899—933), czyli w aspekcie dyscyplinarnym. Rozważania te będą miały na celu głównie zwrócenie uwagi na teologiczną i duszpasterską wymowę przepisów dotyczących sprawowania Eucharystii. Takie założenie koresponduje z dojrzałością religijną dzisiejszych wiernych, tak duchownych jak i świeckich. Tym bardziej, że nowy *Mszal Rzymski*, jaki znalazł się na ołtarzach polskich świątyń katolickich, oraz Kongres Eucharystyczny, zorganizowany przez Kościół katolicki w Polsce, domagają się od katolików polskich pogłębienia tajemnicy eucharystycznej i zacieśnienia kontaktów z Chrystusem eucharystycznym w życiu codziennym.

I. Sprawowanie Eucharystii czynnością Chrystusa i Kościoła

1° Sprawowanie Eucharystii jest czynnością samego Chrystusa i Kościoła, w której Chrystus Pan, przez posługę kapłana, siebie

samego, substancjalnie obecnego pod postaciami chleba i wina, ofiaruje Bogu Ojcu, wiernym zaś, złączonym z Nim w Jego Ofierze, oddaje siebie jako pokarm duchowy (kan. 899 § 1).

2° Na zgromadzeniu eucharystycznym lud Boży zbiera się w jedno pod przewodnictwem biskupa albo, pozostającego pod jego władzą, prezbitera, reprezentujących Chrystusa, i wszyscy wierni, którzy są obecni, tak duchowni jak i świeccy, współdziałają w uczestnictwie, każdy na swój sposób, zależnie od święceń i rodzaju funkcji liturgicznej (kan. 899 § 2).

3° Sprawowanie Eucharystii należy tak zorganizować, aby wszyscy uczestniczący w niej uzyskali jak największe owoce, dla których osiągnięcia Chrystus Pan ustanowił Ofiarę eucharystyczną (kan. 899 § 3).

Powyższe przepisy kan. 899 uprzytamniają potrzebę czynnego i świadomego udziału wszystkich wiernych w Ofierze eucharystycznej. Eucharystia jest Ofiarą Chrystusa i całego ludu Bożego. Biskup, bądź zastępujący go kapłan, odprawiając Mszę św. składa Ofiarę w imieniu Chrystusa (*personam Christi gerente*) i Kościoła. Wierni świeccy zaś uczestniczą w niej nie tylko przez duchowe zjednoczenie z nią. Przez chrzest stali się oni uzdolnieni tak do uczestniczenia w owocach Ofiary eucharystycznej, jak i do realnego udziału w tej Ofierze¹. „Kapłan urzędowy — jak poucza Sobór Watykański II — dzięki władzy świętej, jaką się cieszy, kształci lud kapłański i kieruje nim, sprawuje w zastępstwie Chrystusa Ofiarę eucharystyczną i składa ją Bogu w imieniu całego ludu; wierni zaś na mocy swego królewskiego kapłaństwa współdziałają w ofiarowaniu Eucharystii”². Podkreśliwszy społeczny charakter Ofiary eucharystycznej Sobór wyciąga wniosek praktyczny: „Kościół bardzo się troszczy o to, aby chrześcijanie podczas tego misterium wiary nie byli obecni jak obcy i milczący widzowie, lecz aby przez obrzędy i modlitwy tę tajemnicę dobrze zrozumieli, w świętej czynności uczestniczyli świadomie, pobożnie i czynnie, byli kształtowani przez Słowo Boże, posilali się przy Stole Ciała Pańskiego i składali Bogu dzięki, a ofiarując niepokalaną hostię nie tylko przez ręce kapłana, lecz także razem z nim, uczyli się samych siebie składać w ofierze i za pośrednictwem Chrystusa

¹ Konst. dogm. *Lumen gentium* o Kościele, n. 11: „Wierni, przez chrzest wcieleni do Kościoła, dzięki otrzymanemu znamieniu przeznaczeni są do uczestnictwa w kulcie religii chrześcijańskiej... Uczestnicząc w Ofierze eucharystycznej, tym źródle i zarazem szczyście całego życia chrześcijańskiego, składają Bogu boską Zertwę ofiarną, a wraz z Nią samych siebie; w ten sposób zarówno przez składanie ofiary, jak i przez Komunię świętą, wszyscy biorą właściwy sobie udział w czynności liturgicznej, nie jednakowo, lecz jedni tak, drudzy inaczej”.

² Tamże, n. 10.

z każdym dniem doskonalili się w zjednoczeniu z Bogiem i wzajemnie z sobą, aby w końcu Bóg był wszystkim we wszystkich”³.

II. Szafarz Eucharystii

a. Szafarzem Eucharystii jest tylko kapłan

1° Szafarzem, który jest zdatny w imieniu Chrystusa sprawować sakrament Eucharystii, jest tylko kapłan ważnie wyświęcony (kan. 900 § 1).

A więc do ważnego odprawienia Mszy św. są potrzebne święcenia kapłańskie, ważnie przyjęte. Kościół naucza o tym jednoznacznie i nieprzerwanie⁴.

Przepis powyższy ze względu na powagę swojego przedmiotu jest obwarowany sankcją karną. Kto nie mając święceń kapłańskich usiłuje sprawować Ofiarę eucharystyczną, podlega karze *latae sententiae* interdyktu lub, jeśli jest duchowym, suspensy (zob. kan. 1378 § 2 n. 1).

2° Godziwie sprawuje Eucharystię kapłan, któremu prawo kanoniczne tego nie zabrania, przy zachowaniu przepisów, które następują (kan. 900 § 2).

Msza św. powinna być sprawowana nie tylko ważnie, lecz także godziwie. Domaga się tego jej szczególna świętość.

Prawo zabrania odprawiania Mszy św. kapłanowi ekskomunikowanemu (zob. kan. 1331 § 1 n. 1 i § 2 n. 1), obłożonemu interdyktem (zob. kan. 1332) oraz suspendowanemu, jeśli suspensa dotyczy władzy święceń (zob. kan. 1333 § 1 n. 1).

3° Kapłan może aplikować Mszę św. za kogokolwiek, zarówno za żywego jak i za zmarłego (kan. 901).

Aplikowanie Mszy św. (*applicatio Missae*) to odprawienie jej w określonej intencji. Można aplikować Mszę św. tak za żywych, jak i za umarłych. Obowiązek aplikacji Mszy św. może wynikać z nakazu władzy kościelnej, przyjęcia urzędu kościelnej (zob.

³ Konst. *Sacrosanctum Concilium* o liturgii świętej, n. 48. — Zob. S. Congr. Rituum, Instr. *Eucharisticum mysterium*, 25 V 1967, n. 12. AAS 59 (1967) 539.

⁴ Zob. *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* (= CICB), Typis Polyglottis Vaticanis 1948, kan. 802, przypis 1; Pius XII, Enc. *Mediator Dei*, 20 XI 1947, cz. II. AAS 39 (1947) 521; Konst. dogm. *Lumen gentium*, n. 10, 17, 26, 28; Konst. *Sacrosanctum Concilium*, n. 7; Dekret *Christus Dominus* o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele, n. 15; Dekret *Presbyterorum ordinis* o posłudzie i życiu kapłanów, n. 2—3; Paweł VI, Enc. *Mysterium fidei*, 3 IX 1965. AAS 57 (1965) 761; S. Congr. pro Doctrina Fidei, *Epistula Sacerdotium ministeriale* de quibusdam quaestionibus ad Eucharistiae ministrum spectantibus, 6 VIII 1983. AAS 75 (1983) 1001—1009. — M. Pastuszko, *Celebrans Ofiary eucharystycznej*, Prawo Kan. 26 (1983) nr 1—2, s. 203—219.

kan. 388, 534) albo przyjęcia stypendium mszalnego (zob. kan. 945—958).

Trzeba jednak pamiętać, że pozbawienie pogrzebu kościelnego zawiera w sobie zakaz odprawienia jakiegokolwiek Mszy św. pogrzebowej (zob. kan. 1185), czyli w sposób publiczny. Wolno publicznie odprawić Mszę św. za zmarłego niekatolika ochrzczonego, jeżeli proszą o to najbliżsi zmarłego, jego przyjaciele lub podwładni, kierując się motywem prawdziwie religijnym, a zdaniem ordynariusza miejscowego nie nastąpi z tego powodu zgorzienie wiernych; w czasie takiej Mszy św. nie należy w modlitwie wymawiać publicznie imienia osoby zmarłej⁵.

4° Kapłan powinien być dopuszczony do odprawiania Mszy św., chociażby był nieznany rektorowi kościoła, jeśli przedstawi pismo polecające swojego ordynariusza lub przełożonego, wystawione przynajmniej w ciągu roku, albo można roztropnie sądzić, że nie został pozbawiony prawa do celebrowania (kan. 903).

Pismo polecające (*litterae commendatitiae*) wydają kapłanom kurie diecezjalne lub zakonne. Może ono opiewać na czas określony lub nieokreślony; w tym drugim przypadku jest ono ważne w ciągu roku od daty wystawienia. Nie powinno się wystawiać pisma polecającego na czas dłuższy niż rok.

Pismo polecające nie jest bezwzględnie konieczne. Kapłan może być dopuszczony do odprawienia Mszy św., jeśli rektor kościoła roztropnie sądzi, że nie został on pozbawiony prawa do celebrowania. Wystarczy, jeśli dany kapłan jest znany rektorowi kościoła albo komuś, komu tenże rektor może zaufać.

5° Kapłan nie powinien sprawować Ofiary eucharystycznej bez udziału w niej przynajmniej jednego wiernego, chyba że istnieje słuszna i rozumna przyczyna (kan. 906).

Przepis ten nawiązuje do społecznego charakteru Mszy św. Słuszna i rozumna przyczyna (*iusta et rationabilis causa*), która upoważnia do odprawienia Mszy św. bez udziału w niej nawet jednego wiernego, np. zachodziłaby, gdyby kapłan, nie mając ani ministranta, ani żadnego innego uczestnika Mszy św., musiał zrezygnować z odprawienia jej w tym dniu lub odłożyć je na czas późniejszy, co łączyłoby się z dużą niedogodnością.

Z punktu widzenia teologicznego każda Msza św., nawet odprawiana prywatnie i bez czynnego udziału w niej wiernych, ma charakter publiczny i społeczny⁶.

6° Diakonom i wiernym świeckim nie wolno we Mszy św. wypowiadać modlitw, zwłaszcza modlitwy eucharystycznej, lub spełniać czynności, które należą do kapłana celebrującego (kan. 907).

⁵ S. Congr. pro Doctrina Fidei, Dekret *Accidit in diversis*, 11 VI 1976. AAS 68 (1976) 621—622.

⁶ Konst. *Sacrosanctum Concilium*, n. 27.

„W odprawianiu liturgii — poucza Sobór Watykański II — każdy spełniający swą funkcję, czy to duchowny czy świecki, powinien czynić tylko to i wszystko to, co należy do niego z natury rzeczy i na mocy przepisów liturgicznych”⁷. Domaga się tego hierarchiczny i społeczny charakter liturgii.

Wprowadzenie ogólne do *Mszалу Rzymskiego* i rubryki mszalne szczegółowo określają, do kogo należy odmówienie przepisanej modlitwy lub spełnienie czynności liturgicznej.

7° Do sprawowania Ofiary eucharystycznej kapłan powinien należycie przygotować się poprzez modlitwę, a po jej zakończeniu złożyć Bogu dziękczynienie (kan. 909).

Modlitwa poprzedzająca Mszę św. wpływa na właściwe usposobienie duchowe, bez którego kapłan nie powinien zbliżyć się do ołtarza. Podziękowanie za otrzymane dary jest naturalnym gestem człowieka wewnątrznie uformowanego. Chodzi tu nie tylko o dziękczynienie po Komunii św., lecz także po zakończeniu obrzędu.

b. Koncelebrowanie Mszy św.

1° Jeśli pożytek wiernych nie wymaga lub nie zaleca czego innego, kapłani mogą koncelebrować Eucharystię, przy zachowaniu jednak pełnej wolności każdego do indywidualnego sprawowania Eucharystii; jednakże indywidualne sprawowanie Eucharystii nie powinno odbywać się w tym samym czasie, w którym — w tym samym kościele lub kaplicy — odbywa się koncelebrowanie (kan. 902).

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. dopuszczał koncelebrowanie Mszy św. tylko przy konsekracji biskupa i święceniach kapłańskich⁸. Dopiero Sobór Watykański II, nawiązując do starożytnej praktyki kościelnej, przyczynił się do powiększenia liczby przypadków, w których wolno było koncelebrować⁹. Nowy Kodeks nie wylicza przypadków, w których koncelebrowanie jest dopuszczalne, lecz zawiera ogólną zasadę, że każdy kapłan może Mszę św. albo koncelebrować, albo odprawiać indywidualnie. Koncelebrowanie bowiem uwydatnia jedność Ofiary krzyżowej i jedność kapłaństwa.

Koncelebrowanie Mszy św. ze względu na swoją wymowę powinno mieć pierwszeństwo przed odprawianiem indywidualnym. Dlatego kapłan nie powinien rozpocząć Mszy św. przy bocznym

⁷ Tamże, n. 28.

⁸ CICB, kan. 803.

⁹ Konst. *Sacrosanctum Concilium*, n. 57—58. — Zob. *Ritus servandus in concelebratione Missae*, Typis Polyglottis Vaticanis 1965, n. 1; *Instr. Eucharisticum mysterium*, n. 47; *Institutio generalis Missalis Romani*, n. 153—157, w: *Missale Romanum*, editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1970.

ołtarzu, jeśli w tym samym czasie, w tym samym kościele lub kaplicy, koncelebruje się Mszę św.¹⁰

Nie wolno stosować żadnej presji celem skłonienia kapłana do udziału w koncelebrze Mszy św. Prawo każdemu kapłanowi gwarantuje swobodny wybór sposobu odprawiania. W związku z tym proboszczowie i rektorzy kościołów powinni stworzyć odpowiednie warunki do indywidualnego odprawiania Mszy św.

Względy duszpasterskie niekiedy każą lub zalecają zrezygnować z koncelebrowania Mszy św.; np. koncelebra byłaby niewskazana, gdyby miała wpłynąć na zmniejszenie się liczby Mszy św. przeznaczonych dla ludu, ograniczając przez to możliwość uczestniczenia w nich.

2° Kapłanom katolickim zabrania się koncelebrowania Eucharystii razem z kapłanami lub szafarzami Kościołów lub wspólnot kościelnych nie utrzymujących pełnej jedności z Kościołem katolickim (kan. 908).

Chodzi tu o zakaz koncelebrowania z wszystkimi szafarzami niekatolickimi, bez względu na to, czy mają ważne święcenia kapłańskie, czy nie. Kościół czyni pewne ustępstwa w dziedzinie współuczestnictwa eucharystycznego (zob. kan. 844), jednakże nie zezwala na koncelebranie Mszy św. z niekatolikami; koncelebra bowiem z natury swej domaga się pełnej jedności w kapłaństwie.

c. Obowiązek odprawiania Mszy św.

Kapłani, zawsze pamiętając o tym, że w tajemnicy Ofiary eucharystycznej ustawicznie dokonuje się dzieło odkupienia, powinni tę Ofiarę często sprawować; a nawet usilnie zaleca się codzienne jej sprawowanie, gdyż jest ono, choćby wierni byli nieobecni, czynnością Chrystusa i Kościoła. Sprawując Ofiarę eucharystyczną kapłani wypełniają swoje główne zadanie (kan. 904).

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. zobowiązywał kapłanów do celebrowania Mszy św. *pluries per annum*, biskupi zaś mieli się zatroszczyć o to, aby kapłani odprawiali przynajmniej w niedziele i inne święta nakazane¹¹. Nowy Kodeks natomiast, przytaczając motywy teologiczne, zobowiązuje do częstego odprawiania: *frequenter celebrent*, usilnie zalecając odprawianie codzienne¹².

Zalecenie codziennego odprawiania w szczególny sposób odnosi się do duszpasterzy, których posługi i działalność z Eucharystią

¹⁰ Konst. *Sacrosanctum Concilium*, n. 57 § 2 n. 2.

¹¹ *CICB*, kan. 805.

¹² Dekret *Presbyterorum ordinis*, n. 13.

ściśle się łączą i do niej zmierzają¹³. Brak stypendium mszalnego nie może wpływać na zmniejszenie się częstotliwości odprawiania; kapłan bowiem z racji swego kapłaństwa ma moralny obowiązek składania Ofiary za lud¹⁴. Msza św., która nie została odprawiona w określonej intencji, zasila duchowy skarbiec Kościoła.

d. *Binacja i trynacja Mszy św.*

1° W tym samym dniu kapłanowi wolno tylko raz sprawować Eucharystię; wyjątek stanowią przypadki, w których zgodnie z prawem można kilka razy celebrować lub koncelebrować w ciągu dnia (kan. 905 § 1).

Na mocy prawa powszechnego trzy Msze św. wolno odprawić w Dzień Zaduszny oraz w Boże Narodzenie; w tym drugim przypadku prawo liturgiczne stawia warunek: jeśli Msze św. będą odprawione w przepisany czasie, tzn. o północy, o świcie i w ciągu dnia¹⁵.

Prawo powszechne zezwala też kapłanowi na odprawienie dwóch Mszy św. w tym samym dniu, a mianowicie:

— kto w Wielki Czwartek odprawił lub koncelebrował Mszę św. Krzyżną, może odprawić lub koncelebrować Mszę św. Wierzy Pańskiej;

— kto odprawił lub koncelebrował Mszę św. wielkanocną w nocy, może odprawić lub koncelebrować drugą Mszę św. wielkanocną;

— kto z okazji synodu, wizytacji pasterskiej lub spotkania kapłanów koncelebruje z biskupem lub jego delegatem, może jeszcze raz odprawić ze względu na pożytek wiernych; to samo należy powiedzieć o kapłanach koncelebrujących z okazji szczególnego spotkania kapłańskiego, jakim jest np. zjazd duszpasterski, kongres, pielgrzymka, nawet gdyby koncelebra odbywała się bez udziału biskupa;

— członkowie kapituł i jakichkolwiek instytutów życia konsekrowanego mogą koncelebrować Mszę św. konwentualną, choćby musieli odprawiać indywidualnie z racji duszpasterskich¹⁶.

2° Gdyby brakowało kapłanów, ordynariusz miejscowy na podstawie słusznej przyczyny może zezwolić kapłanom na odprawianie w ciągu dnia dwóch Mszy św., a nawet, jednakże tylko w niedziele i święta nakazane, jeśli tego domaga się konieczność duszpasterska, trzech Mszy św. (kan. 905 § 2).

A więc zezwolenie ordynariusza miejscowego na binację Mszy

¹³ Zob. tamże, n. 5.

¹⁴ Zob. *Hbr* 5, 1.

¹⁵ *Institutio generalis Missalis Romani*, n. 158 c.

¹⁶ Tamże, n. 158 a, b, d; S. Congr. pro Cultu Divino, *Declaratio de concelebratione*, 7 VIII 1972. AAS 64 (1972) 561—563.

św. jest uwarunkowane brakiem kapłanów (*sacerdotum penuria*) oraz zaistnieniem słusznej przyczyny (*iusta de causa*), natomiast na trynację Mszy św. — brakiem kapłanów i prawdziwą koniecznością duszpasterską (*necessitate pastoralis id postulante*). Binacja Mszy św. może się odbyć każdego dnia, natomiast trynacja — tylko w niedziele i inne święta nakazane.

Przyznane prawo binacji lub trynacji Mszy św. przysługuje parafii lub innej placówce duszpasterskiej, nie zaś tylko proboszczowi czy rektorowi kościoła, chyba że ordynariusz miejscowy wyraźnie w reskrypcie zaznaczył, że udzielił tego prawa określonemu kapłanowi z uwagi na jego przymioty lub wynika to z okoliczności. Prawo binacji lub trynacji Mszy św. może być przyznane reskrypcją lub ustawą diecezjalną.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. upoważniał ordynariusza miejscowego do udzielania zezwolenia tylko na binację Mszy św., która mogła się odbyć w niedziele i inne święta nakazane, ilekroć zachodził brak odpowiedniej liczby kapłanów, a znaczna część wiernych zadośćuczyniłaby przez to obowiązkowi wysłuchania Mszy św.¹⁷ Władzę ordynariuszy miejscowych w tej materii poszerzył Paweł VI¹⁸.

e. Szafarz Komunii św.

1° Zwyczajnymi szafarzami Komunii św. są biskup, prezbiter i diakon (kan. 910 § 1).

Nadzwyczajnym szafarzem Komunii św. jest akolita, ewentualnie inny wierny, wyznaczony zgodnie z przepisem kan. 230 § 3 (kan. 910 § 2).

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. do zwyczajnych szafarzy Komunii św. zaliczał kapłana, natomiast do szafarzy nadzwyczajnych — tylko diakona¹⁹. Po Soborze Watykańskim II diakon awansował do rzędu szafarzy zwyczajnych²⁰, natomiast nadzwyczajnym szafarzem Komunii św. stał się akolita²¹, a nawet odpowiedni wierny świecki, wyznaczony przez ordynariusza miejscowego, w razie prawdziwej konieczności²². Nowy Kodeks Prawa

¹⁷ CICB, kan. 806 § 2.

¹⁸ Motu proprio *Pastorale manus*, 30 XI 1963, fac. 2.

¹⁹ CICB, kan. 845.

²⁰ Zob. Konst. *Lumen gentium*, n. 29.

²¹ Paweł VI, Motu proprio *Ministeria quaedam*, 15 VIII 1972, n. VI—VII. AAS 64 (1972) 529.

²² S. Congr. de Disc. Sacramentorum, *Instructio Immensae caritatis de Communionis sacramentali quibusdam in adiunctis faciliore reddenda*, 29 I 1973. AAS 65 (1973) 264—271; *Rituale Romanum. De Sacra Communionis et de cultu mysterii eucharistici extra Missam*, Typis Polyglottis Vaticanis 1973 (1974²), n. 17. Wydanie polskie: *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1985.

Kanonicznego posoborowy stan prawny w tej dziedzinie zatwierdził.

Przepisy prawne ograniczają możliwość udzielania Komunii św. przez szafarzy nadzwyczajnych. Akolita może udzielać Komunii św., ilekroć nie ma na miejscu kapłana lub diakona albo utrudnia im spełnienie tej posługi choroba, podeszły wiek lub inne zajęcie duszpasterskie, albo kiedy liczba wiernych przystępujących do Stołu Pańskiego jest bardzo wielka, przez co sprawowanie Mszy św. lub innej świętej czynności znacznie przedłużyłoby się. Inni szafarze nadzwyczajni mogą otrzymać zezwolenie na udzielanie Komunii św. w sytuacjach wyjątkowych: ilekroć wymagają tego potrzeby duchowe wiernych, a na miejscu nie ma ani kapłana, ani diakona, ani akolity²³. Stolica Apostolska przypominała o obowiązku kapłana udzielania Komunii św. osobiście, jeśli jest obecny i może to czynić²⁴.

2° Obowiązek i prawo zanoszenia Najświętszej Eucharystii chorym na sposób Wiatyku mają proboszcz i wikariusze parafialni, kapelani oraz przełożony wspólnoty w kłeryckich instytutach zakonnych lub stowarzyszeniach życia apostołskiego w odniesieniu do wszystkich przebywających w domu (kan. 911 § 1).

W razie konieczności albo za zgodą przynajmniej domyślną proboszcza, kapelana lub przełożonego Wiatyku powinien udzielić jakikolwiek kapłan lub inny szafarz Komunii św., powiadamiając o udzieleniu szafarza uprawnionego (kan. 911 § 2).

III. Uczestnictwo w Eucharystii

a. Dopuszczenie do Komunii św.

1° Każdy ochrzczony, którego prawo nie wyłącza, może i powinien być dopuszczony do Komunii św. (kan. 912).

Chrzest jest bramą sakramentów (zob. kan. 842 § 1, 849), dlatego nikt nie może przystąpić do Komunii św., jeśli nie został ochrzczony. Niekiedy jednak ochrzczoneму prawo zabrania przystępowania do Komunii św., mianowicie w razie braku odpowiedniej dyspozycji wewnętrznej bądź zaciągnięcia lub wymierzenia określonej kary.

²³ *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, n. 17. — Nic więc dziwnego, że Prymas Polski dekretem z dnia 11 XII 1980 r. postanowił, że „rozdział rytuału o szafarzu nadzwyczajnym rozdzielania Komunii świętej jest u nas nieaktualny aż do powzięcia odpowiedniej uchwały przez Konferencję Episkopatu Polski”. Warm. Wiad. Dec. 36 (1981) 70. Taka uchwała została podjęta 4 V 1982 r. (Warm. Wiad. Dec. 38: 1983, s. 221, n. 16).

²⁴ S. Congr. pro Sacr. et Cultu Div., Instr. *Inaestimabile donum*, 3 IV 1980, s. 10. AAS 72 (1980) 331.

2° Dzieci, aby można było dopuścić je do Komunii św., powinny mieć wystarczające rozeznanie i być odpowiednio przygotowane, tak by stosownie do swojej możliwości rozumiały tajemnicę Chrystusa oraz mogły z wiarą i pobożnością przyjąć Ciało Pańskie (kan. 913 § 1).

Jednakże dzieciom znajdującym się w niebezpieczeństwie śmierci wolno udzielić Najświętszej Eucharystii, jeśli są w stanie odróżnić Ciało Chrystusa od zwykłego chleba i z szacunkiem przyjmą Komunię św. (kan. 913 § 2).

3° Przede wszystkim rodzice i ci, którzy ich zastępują, oraz proboszcz mają obowiązek troszczenia się o to, aby dzieci, które mają zdolność używania rozumu, zostały odpowiednio przygotowane i jak najszybciej, po uprzedniej spowiedzi sakramentalnej, posiliły się wspomnianym pokarmem Bożym. Proboszcz ponadto powinien czuwać nad tym, aby do Stołu Pańskiego nie przystępowały te dzieci, które jeszcze nie mają zdolności używania rozumu bądź nie są dostatecznie dysponowane (kan. 914).

4° Do Komunii św. nie wolno dopuszczać ukaranych ekskomuniką lub interdyktem, jeśli kara została wymierzona lub kanonicznie stwierdzona, oraz innych osób, które z uporem trwają w jawnym grzechu ciężkim (kan. 915).

Ekskomunika i interdykt zabraniają przyjmowania sakramentów. Jeśli któraś z tych cenzur została zaciągnięta jako kara *latae sententiae*, ukarany nie może przystąpić do Komunii św., dopóki nie zostanie zwolniony z cenzury (zob. kan. 1331 § 1 n. 2, 1332). Jeśli jednak kara ekskomuniki lub interdyktu została wymierzona lub stwierdzona wyrokiem sądowym lub pozasądowym dekretem właściwej władzy kościelnej, szafarz jest obowiązany nie dopuścić ukaranego do Komunii św.

Trzeba tu jednak pamiętać, że:

— zakaz przyjmowania sakramentów, wynikający z kary, ulega zawieszeniu, jak długo obwiniony znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci (kan. 1352 § 1);

— obowiązek zachowania kary *latae sententiae*, która nie została kanonicznie stwierdzona ani też nie jest notoryczna w miejscu przebywania przestępcy, o tyle jest zawieszony w całości lub części, o ile tenże przestępca nie może jej zachować bez obawy poważnego zgorzśnienia lub narażenia się na zniesławienie (kan. 1332 § 2).

5° Kto jest świadom grzechu ciężkiego, nie powinien ani odprawiać Mszy św., ani przystępować do Komunii św. bez uprzedniej spowiedzi sakramentalnej, chyba że istnieje poważna racja i nie ma sposobności wyspowiadania się; w takim razie powinien pamiętać o obowiązku wzbudzenia aktu żalu doskonałego, który zawiera w sobie zamiar wyspowiadania się jak najszybciej (kan. 916).

Zwyczajnym sposobem pojednania się grzesznika z Bogiem i Kościołem jest przystąpienie do spowiedzi indywidualnej (zob. kan. 960). Absolucja generalna, bez uprzedniej spowiedzi indywidualnej, jest dopuszczalna tylko w okolicznościach określonych w kan. 961, pod warunkami przepisanyymi w kan. 962 i 963.

6° Co do dopuszczania niekatolików ochrzczonych do Komunii św. obowiązują zasady:

— szafarz katolicki godziwie udziela sakramentu Eucharystii niekatolikom wschodnim, jeśli ci sami proszą o ten sakrament i są należycie dysponowani; odnosi się to także do innych niekatolików, jeśli ich Kościół, zdaniem Stolicy Apostolskiej, co do sakramentu Eucharystii znajduje się w takiej samej sytuacji jak Kościoły wschodnie (zob. kan. 844 § 3);

— jeśli istnieje niebezpieczeństwo śmierci albo, zdaniem biskupa diecezjalnego lub Konferencji Biskupów, przynagła inna poważna konieczność, szafarz katolicki godziwie udziela Komunii św. także pozostałym chrześcijanom nie utrzymującym pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, którzy nie mają możliwości dotarcia do szafarza swojej wspólnoty i sami proszą o sakrament, byleby w odniesieniu do tego sakramentu mieli wiarę katolicką i byli odpowiednio dysponowani (zob. kan. 844 § 4).

Powyższe zasady odnoszą się także do sakramentów pokuty i namaszczenia chorych.

b. Przyjmowanie Komunii św. po raz drugi w tym samym dniu

Kto już przyjął Najświętszą Eucharystię, może ją w tym samym dniu przyjąć po raz drugi podczas Mszy św., w której uczestniczy, z zachowaniem przepisu kan. 921 § 2 (kan. 917).

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. zezwalał na przyjęcie Komunii św. tylko raz w ciągu dnia²⁵; wyjątek stanowiła konieczność przyjęcia Wiatyku oraz zabezpieczenia Eucharystii przed zniewagą²⁶. Dopiero prawo posoborowe stworzyło możliwość przyjęcia Komunii św. dwa razy w tym samym dniu, określając szczegółowo przypadki takiej możliwości²⁷. Nowy Kodeks zniósł istniejące ograniczenia, ogólnie zezwalając na drugą Komunię św. w tym samym dniu, pod warunkiem jednak, że przystępujący do niej uczestniczy we Mszy św.

Jest wielowiekową tradycją, że wierni tylko raz przystępują

²⁵ CICB, kan. 857.

²⁶ CICB, kan. 858 § 1, 864 § 2.

²⁷ S. Congr. Rituum, Instr. *Inter oecumenici*, 24 IX 1964, n. 60. AAS 56 (1964) 877; Instr. *Tres abhinc annos*, 4 V 1967, n. 14. AAS 59 (1967) 442; Instr. *Eucharisticum mysterium*, n. 28; Instr. *Immensae caritatis*, n. 2.

do Komunii św. w ciągu dnia. Zasady tej nie powinno się naru-
szać jedynie z pobożności. Wierni bowiem po odprawieniu liturgii
powinni przejść do uczynków miłości, pobożności i apostołstwa²⁸.
Jeśli jednak wierny po pierwszym przyjęciu Komunii św. w da-
nym dniu, czy to podczas Mszy św. czy poza nią, uczestniczy we
Mszy św., wolno mu uczestniczyć w sposób pełny. Można tylko
dwa razy, nie więcej, przystąpić do Komunii św. w tym samym
dniu²⁹. Jedynie znajdujący się w niebezpieczeństwie śmierci mo-
gą, a nawet powinni, ponownie przyjąć Komunię św. w tym samym
dniu, bez obowiązku uczestniczenia we Mszy św. (zob. kan. 921
§ 2).

c. Związek Komunii św. ze Mszą św.

Jak najbardziej zaleca się, aby wierni przyjmowali Komunię
św. podczas sprawowania Eucharystii. Należy im jednak udzielić
jej poza Mszą św., jeśli o to proszą na podstawie słusznej przy-
czą, zachowując obrzęd liturgiczne (kan. 918).

Zalecenie przyjmowania Komunii św. podczas sprawowanej Mszy
św. wynika z prawdy, iż Komunia św. jest częścią Ofiary eucharysty-
cznej, a przyjmowanie jej jest korzystaniem z obfitszych owo-
ców tej Ofiary³⁰. Trzeba o tym pouczać wiernych³¹. W związku
z tym wypada, aby hostie przeznaczone do Komunii św. wier-
nych były konsekrowane podczas Mszy św., w której oni uczestni-
czą³².

Jednakże kapłani nie powinni odmawiać Komunii św. także tym
wiernym, którzy pragną ją przyjąć poza Mszą św., jeśli z jakiegoś
powodu nie mogą w niej uczestniczyć³³. Przyjmujący Komunię
św. poza Mszą św. także mają swój udział w Ofierze eucharystycz-
nej³⁴.

²⁸ Zob. Instr. *Eucharisticum mysterium*, n. 13.

²⁹ Pap. Kom. Interpret., *Odpowiedź* z dnia 26 VII 1984 r. AAS 76 (1984) 746—747.

³⁰ Konst. *Sacrosanctum Concilium*, n. 55: „Zaleca się usilnie ów doskonały sposób uczestniczenia we Mszy świętej, który polega na tym, że po komunii kapłana wierni przyjmują Ciało Pańskie z tej samej Ofiary”.

³¹ Tamże; Instr. *Eucharisticum mysterium*, n. 31, 33; *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, n. 14.

³² Konst. *Sacrosanctum Concilium*, n. 55; Instr. *Eucharisticum mysterium*, n. 31; *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, n. 13.

³³ Instr. *Eucharisticum mysterium*, n. 33; *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, n. 14.

³⁴ Enc. *Mediator Dei*, cz. II, 3; *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, n. 14—15.

Obrzędy Komunii św. udzielanej poza Mszą św. przepisuje Rytuał; przewidują one dłuższą lub krótszą liturgię słowa³⁵.

d. Post eucharystyczny

1° Kto ma zamiar przyjąć Najświętszą Eucharystię, powinien przynajmniej na godzinę przed Komunią św. powstrzymać się od jakiegokolwiek pokarmu i napoju, z wyjątkiem tylko wody i lekarstwa (kan. 919 § 1).

Pokarm eucharystyczny ze względów zrozumiałych powinien mieć pierwszeństwo przed pokarmem naturalnym. Dlatego tradycja Kościoła kazała Komunię św. przyjmować przed jakimkolwiek pokarmem. Nawiązując do tej tradycji Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. polecał wszystkim przystępującym do Komunii św. powstrzymać się od pokarmów i wszelkich napojów już od północy; wyjątkiem była Komunia św. przyjmowana w niebezpieczeństwie śmierci i podczas dłuższej choroby³⁶. Także kapłan, który miał zamiar odprawić Mszę św., był zobowiązany do zachowania postu naturalnego od północy³⁷.

Przepisy dotyczące postu eucharystycznego musiały ulec złagodzeniu pod wpływem zmienionych warunków życia w ostatnich czasach. Złagodzenia tego dokonał najpierw Pius XII, ustanawiając zasadę, że woda naturalna nie narusza tegoż postu, zezwalając kapłanom celebrującym na przyjęcie posiłku płynnego w określonych przypadkach na godzinę przed Mszą św.³⁸, w końcu stając, że wierni przed Komunią św., kapłani zaś przed Mszą św., powinni zachować tylko trzygodzinny post co do posiłków (*per modum cibi*) i alkoholu oraz post jednogodzinny co do napojów (*per modum potus*), z wyjątkiem wody i lekarstw, które nie łamią postu eucharystycznego³⁹. Ostatecznego złagodzenia przepisów dotyczących postu eucharystycznego dokonał Paweł VI. Na mocy decyzji tego papieża z dnia 21 listopada 1964 r. post eucharystyczny w odniesieniu do wszelkich pokarmów został ograniczony do jednej godziny przed Komunią św.; decyzja ta objęła zarówno wiernych przystępujących do Komunii św. jak i kapłanów celebrujących⁴⁰.

2° Kapłan, który w tym samym dniu dwa lub trzy razy sprawuje Najświętszą Eucharystię, może coś spożyć przed drugim lub

³⁵ *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, n. 26—54.

³⁶ *CICB*, kan. 858.

³⁷ *CICB*, kan. 808.

³⁸ Konst. Ap. *Christus Dominus*, 6 I 1953. AAS 45 (1953) 15.

³⁹ Motu proprio *Sacram Communionem*, 19 III 1957. AAS 49 (1957) 177.

⁴⁰ AAS 57 (1965) 186.

trzecim sprawowaniem, chociażby pozostał czas krótszy niż jedna godzina (kan. 919 § 2).

Na mocy Motu proprio *Pastorale munus* Pawła VI z dnia 30 listopada 1963 r. ordynariusze miejscowi zostali upoważnieni do zezwalania kapłanom binującym lub trynującym na spożycie posiłku płynnego, choćby do rozpoczęcia Mszy św. pozostał czas krótszy niż jedna godzina⁴¹. Kongregacja Św. Oficjum dekretem z dnia 10 stycznia 1964 r. zadecydowała, że terminem końcowym kapłańskiego postu eucharystycznego jest nie początek Mszy św., lecz Komunia kapłańska⁴².

Skorzystanie z przepisu kan. 919 § 2 nie jest uzależnione od zezwolenia ordynariusza miejscowego. Sam fakt, iż kapłan odprawia drugą lub trzecią Mszę św. uzasadnia spożycie lekkiego posiłku (*aliquid sumere*) zarówno *per modum cibi* jak i *per modum potus*. Przepis wyraźnie stanowi, iż można coś spożyć przed drugą lub trzecią Mszą św., nie zaś przed pierwszą.

3° Osoby w podeszłym wieku i dotknięte jakąś chorobą, a także te, które się nimi opiekują, mogą przyjąć Najświętszą Eucharystię, chociażby coś spożyli w ciągu godziny poprzedzającej (kan. 919 § 3).

Przepis nie określa czasu, jaki powinien upłynąć od przyjęcia posiłku do przystąpienia do Komunii św. Przepisy posoborowe żądały, aby upłynęło około piętnastu minut⁴³.

e. Obowiązek przyjęcia Eucharystii

1° Każdy wierny, który już raz przyjął Najświętszą Eucharystię, jest obowiązany przyjmować ją przynajmniej raz w roku (kan. 920 § 1).

Powyższy obowiązek należy wypełnić w okresie wielkanocnym, chyba że słuszną przyczyną każe go wypełnić w innym czasie w ciągu roku (kan. 920 § 2).

Obowiązek wiernych przystępowania do Komunii św. wynika pośrednio z prawa Bożego: „Bierzcie i jedzcie, to jest Ciało moje” (Mt 26, 26); „Jeżeli nie będziecie spożywali Ciała Syna Człowieczego i nie będziecie pili Krwi Jego, nie będziecie mieli życia w sobie. Kto spożywa moje Ciało i pije moją Krew, ma życie wieczne, a Ja go wskrzeszę w dniu ostatecznym” (J 6, 53—54); „Czyńcie to na moją pamiątkę” (1 Kor 11, 24).

⁴¹ Fac. 3.

⁴² AAS 56 (1964) 212.

⁴³ Instr. *Immensae caritatis*, n. 3. — Zob. M. Pastuszko, *Post eucharystyczny*, Prawo Kan. 29 (1986) nr 1—2, s. 185—201.

Eucharystia jest dopełnieniem włączenia do Kościoła. Jest źródłem i szczytem całego życia chrześcijańskiego. Wypada przystąpić do niej przynajmniej w okresie wielkanocnym, gdyż została ona ustanowiona podczas Ostatniej Wieczerzy celem utrwalenia Ofiary Krzyża i jest pamiątką Męki i Zmartwychwstania Pana Jezusa Chrystusa.

Według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r. okres wielkanocny trwa od Niedzieli Palmowej do Niedzieli Przewodniej⁴⁴. Nowy Kodeks tego okresu nie określa. W świetle przepisów liturgicznych okres wielkanocny to okres od Wigilii Wielkanocnej do Zielonych Świąt. Każda jednak słuszna przyczyna zezwala na przyjęcie Komunii św. wielkanocnej poza okresem wielkanocnym. Taką przyczynę mogą stanowić np. rekolekcje wielkopostne, których celem jest duchowe przygotowanie wiernych do przeżycia tajemnic paschalnych⁴⁵.

Obowiązek wiernych przystąpienia przynajmniej do Komunii św. wielkanocnej sformułował Sobór Laterański IV w 1215 r.⁴⁶ O obowiązku tym przypominał Sobór Trydencki⁴⁷.

2° Wierni, którym grozi niebezpieczeństwo śmierci z jakiegokolwiek powodu, powinni być pokrzepieni Komunią św. w formie Wiatyku (kan. 921 § 1).

Bardzo zaleca się, aby wierni, którzy znaleźli się w niebezpieczeństwie śmierci, choćby w danym dniu już przyjęli Komunię św., przystąpili do niej ponownie (kan. 921 § 2).

Gdyby niebezpieczeństwo śmierci się przedłużało, zaleca się przyjmowanie Komunii św. częściej, w kolejnych dniach (kan. 921 § 3).

3° Nie wolno zbyt długo zwlekać z udzieleniem Wiatyku chorym. Duszpasterze powinni usilnie zabiegać o to, aby chorzy byli nim pokrzepieni mając pełną świadomość (kan. 922).

Jest ogólną zasadą, że duszpasterze największą opieką powinni otoczyć chorych i umierających, odwiedzając ich i pokrzepiając w Panu⁴⁸.

4° Wierni mogą uczestniczyć w Ofierze eucharystycznej i przyjmować Komunię św. w jakimkolwiek obrządku katolickim; w mocy pozostają przepisy kan. 844 (kan. 923).

Ilekoć domaga się tego konieczność lub przemawia za tym prawdziwy pożytek duchowy, i byleby nie groziło niebezpieczeństwo zbłądzenia lub indyferentyzmu, wolno wiernym, doznającym trudności natury fizycznej lub moralnej w dotarciu do szafarza

⁴⁴ CICB, kan. 859 § 2.

⁴⁵ P. Hamerpek, *Najświętsza Eucharystia*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, praca zbiorowa, t. III, Lublin 1986, s. 122.

⁴⁶ Denzinger-Schönmetzer, n. 812.

⁴⁷ Tamże, n. 1659.

⁴⁸ Dekret *Presbyterorum ordinis*, n. 6.

katolickiego, przyjęc od szafarzy niekatolickich sakramenty pokuty, Eucharystii i namaszczenia chorych, jeśli szafarze ci ważne sprawują te sakramenty w swoim Kościele (zob. kan. 844 § 2).

IV. Obrzędy i ceremonie sprawowania Eucharystii

a. *Materia Eucharystii*

1° Do sprawowania najświętszej Ofiary eucharystycznej należy używać chleba i wina, które powinny być zmieszane z niewielką ilością wody (kan. 924 § 1).

Chleb powinien być czysto pszenny (*mere triticeus*) i świeżo upieczony, tak by nie zachodziło żadne niebezpieczeństwo zepsucia (kan. 924 § 2).

Wino powinno być naturalne z owocu winnego krzewu (*de gemimine vitis*) i nie zepsute (kan. 924 § 3).

2° Kapłan sprawując Eucharystię, zgodnie ze starożytną tradycją Kościoła łacińskiego, powinien używać chleba prażonego (*panem azymum*), gdziekolwiek by celebrował (kan. 926)⁴⁹.

3° Nie godzi się, nawet w razie krańcowej konieczności, konsekrować jednej postaci bez drugiej ani obydwu postaci poza Mszą św. (kan. 927).

Gdyby okazało się, że zamiast wina zakonsekrowano wodę, celebrans powinien ją przelać do jakiegoś naczynia, a następnie wlać do kielicha wino i trochę wody oraz dokonać konsekracji, wypowiadając słowa narracyjne dotyczące samej konsekracji kielicha⁵⁰.

⁴⁹ Kongregacja Sakramentów na wniosek ordynariusza może kapłanowi uzależnionemu od alkoholu udzielić zezwolenia na używanie do Mszy św., zamiast wina, winnego moszczu niesfermentowanego, czyli świeżego soku z winogron. Na użycie takiej materii z innych motywów niż uzależnienie od alkoholu albo na użycie konserwowanego soku winnego, jest potrzebny indult Kongregacji do Spraw Nauki Wiary. — Zob. *Pismo* Kongregacji do Spraw Nauki Wiary z dnia 22 IX 1981.

Należy mieć na uwadze *Responsa* Kongregacji do Spraw Nauki Wiary z dnia 29 X 1982 r. (AAS 74: 1982, 1298):

1) „Utrum sacerdoti, qui ratione alcoholismi vel alius infirmitatis secundum iudicium proprii medici non potest sumere ne illam quidem minimam quantitatem vini consecrati quae in Missa adhiberi solet, suggerendum sit ut communicetur per intinctionem in Missa concelebrata. R. *Affirmative*”.

2) „Utrum Ordinarius loci permittere queat sacerdoti, qui in eadem versatur conditione, ut etiam solus celebret Missam sese communicans per intinctionem, dummodo fidelis, qui Missae assistat, consummet quod de vino consecrato remansit. R. *Affirmative*”.

⁵⁰ Instr. *Inaestimabile donum*, n. 8: „Idąc wiernie za przykładem Chrystusa Kościół w sprawowaniu Wieczery Pańskiej stale używał chleba i wina z wodą. Zgodnie z tradycją całego Kościoła chleb do sprawowania Eucharystii winien być wyłącznie z pszennej mąki, a zgod-

b. Postacie Komunii św.

Komunia św. powinna być udzielana pod postacią tylko chleba albo, zgodnie z przepisami liturgicznymi, pod obiema postaciami; natomiast w razie konieczności wolno jej udzielić także tylko pod postacią wina (kan. 925).

Chociaż Chrystus Pan podczas Ostatniej Wieczerzy ustanowił i podał Apostołom Najświętszy Sakrament pod dwiema postaciami, według wiary katolickiej także pod jedną postacią jest przyjmowany cały Chrystus i prawdziwy sakrament. Dlatego nie są pozbawieni żadnej łaski potrzebnej do zbawienia ci, którzy przyjmują Komunię św. tylko pod jedną postacią⁵¹. W związku z tym w Kościele łacińskim, mimo pewnych kontrowersji, w końcu utrzymała się praktyka udzielania Komunii św. tylko pod postacią chleba⁵². Wyrazicielem tej praktyki był Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r., który jednoznacznie stanowił: *Sanctissima Eucharistia sub sola specie panis praebeatur*⁵³.

Problem Komunii św. pod dwiema postaciami od strony praktycznej podjęto na Soborze Watykańskim II. Sobór ten, zachowując zasady dogmatyczne ustalone przez Sobór Trydencki, postanowił, że w przypadkach określonych przez Stolicę Apostolską biskupi mogą zezwalać na Komunię św. pod dwiema postaciami⁵⁴.

Według posoborowych dokumentów Stolicy Apostolskiej⁵⁵ Komunii św. pod postaciami chleba i wina, jeśli biskup uzna to za słuszne, po uprzedniej katechezie, można udzielić:

nie z tradycją właściwą Kościołowi łacińskiemu wymagany jest chleb prażony. Ze względu na znak, materia Eucharystii winna mieć postać prawdziwego pokarmu. Ma się to wyrazić w jego konsystencji, a nie w formie, która pozostaje tradycyjna. Do mąki pszennej i wody nie można dodawać obcych składników. Przygotowanie chleba wymaga uważnej troski, tak aby wyrób nie był z uszczerbkiem dla godności należytej dla chleba eucharystycznego, umożliwił jego godne łamanie, nie powodował nadmiernej ilości partykuł i nie obrażał wrażliwości wiernych podczas spożywania. Wino do sprawowania Eucharystii powinno być z owocu winnego krzewu (Łk 22, 18), naturalne i gronowe, tzn. bez domieszki obcych substancji". — Zob. *Institutio generalis Missalis Romani*, n. 281—285.

⁵¹ *Institutio generalis Missalis Romani*, n. 286.

⁵² Sob. Tryd., sess. XXI, c. III, kan. 3. Denzinger-Schönmetzer, n. 1729, 1733.

⁵³ CICB, kan. 852. — Zob. J. Mielczarek, *Komunia pod dwiema postaciami w ustawodawstwie Kościoła zachodniego. Studium historycznoprawne*, Lublin 1983.

⁵⁴ Konst. *Sacrosanctum Concilium*, n. 55.

⁵⁵ *Ritus servandus in distribuenda Communione sub utraque specie*, Typis Polyglottis Vaticanis 1965, n. 1; Instr. *Eucharisticum mysterium*, n. 32; *Institutio generalis Missalis Romani*, n. 242; S. Congr. pro Cultu Divino, Instr. *Sacramentali Communione*, 29 VI 1970. AAS 62 (1970) 664—667.

— neofitom dorosłym, uczestniczącym we Mszy św., która następuje po chrzcie; bierzmowanym dorosłym podczas Mszy św., z którą bierzmowanie jest związane; ochrzczone, których przyjmuje się do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim;

— nowożeńcom w czasie Mszy św. ślubnej;

— diakonom w czasie Mszy św. swoich święceń;

— ksieni podczas Mszy św. benedykcyjnej; dziewicom podczas Mszy św. ich konsekracji; profesom zakonnym, a także ich rodzicom, krewnym i współbraciom zakonnym, podczas Mszy św. związanej z pierwszą, odnawianą lub wieczystą profesją zakonną;

— tym, którym w czasie danej Mszy św. powierza się jakąś posługę; świeckim współpracownikom misjonarzy publicznie otrzymującym misję w czasie danej Mszy św., a także innym osobom, które w czasie Mszy św. otrzymują misję kościelną;

— choremu, który przyjmuje Wiatyk, i wszystkim osobom towarzyszącym, jeśli Msza św. jest odprawiana w domu chorego zgodnie z prawem;

— diakonowi i innym usługującym podczas Mszy św. śpiewanej;

— wszystkim spełniającym funkcje liturgiczne podczas Mszy św. koncelebrowanej, nawet osobom świeckim, a także alumnom seminarium, którzy w niej uczestniczą; członkom instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego, oraz wszystkim, którzy w domach tych instytutów lub stowarzyszeń stale mieszkają, jeżeli koncelebra odbywa się w ich własnych kościołach;

— kapłanom podczas Mszy św. związanych z wielkimi uroczystościami, jeżeli sami nie mogą celebrować lub koncelebrować;

— wszystkim uczestniczącym w rekolekcjach, jeżeli Msza św. jest odprawiana specjalnie dla nich, oraz wszystkim uczestnikom zebrzań duszpasterskich, jeżeli wspólnie uczestniczą we Mszy św. przeznaczonej dla nich;

— małżonkom obchodzącym w czasie Mszy św. swój jubileusz; w podobnych przypadkach także ksieni, dziewicom i profesom, o których była mowa wyżej;

— chrzestnym, rodzicom, współmałżonkowi oraz katechistom świeckim dorosłej osoby ochrzczonej, uczestniczącym we Mszy św., z którą chrzest jest związany;

— rodzicom, domownikom i znacznieszym dobrodziejom uczestniczącym we Mszy św. prymicyjnej;

— członkom wspólnot w czasie Mszy św. konwentalnej lub wspólnoty, zgodnie z przepisem n. 76 *Wprowadzenia ogólnego do Mszału Rzymskiego*.

Konferencje Biskupów ponadto zostały upoważnione do określenia jeszcze innych przypadków, w których ordynariusze mogliby zezwalać na Komunię św. pod dwiema postaciami ⁵⁶.

⁵⁶ Instr. *Sacramentali Communionis*, n. 2—3.

Grupy przystępujące do Komunii św. pod dwiema postaciami powinny być ściśle określone, zdyscyplinowane i jednolite⁵⁷. Uprzednia katecheza powinna przyczynić się do właściwego zrozumienia tego obrzędu.

W razie konieczności, jeśli wierny nie może przyjąć Komunii św. pod postacią chleba, wolno jej udzielić tylko pod postacią wina. Taka Komunia św. może być udzielona podczas Mszy św., np. odprawianej w domu chorego, albo poza nią; w tym drugim przypadku należy zachować szczególną ostrożność, aby przenoszony Eucharystii nie rozlać⁵⁸.

Przez długi czas przy udzielaniu Komunii św. pod postacią chleba używano formuły: *Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam aeternam. Amen.* Dopiero na mocy Dekretu *Quo actuosius* Kongregacji Obrzędów z dnia 25 kwietnia 1964 r.⁵⁹ wprowadzono formułę krótszą, której używa się obecnie: *Corpus Christi* (= Ciało Chrystusa), ewentualnie *Sanguis Christi* (= Krew Chrystusa) bądź *Corpus et Sanguis Christi* (= Ciało i Krew Chrystusa). Na te słowa szafarza przyjmujący Komunię św. odpowiada: *Amen.* Celem wprowadzenia nowej formuły było to, aby wierni czynniej wyrażali swoją wiarę w obecność Chrystusa w Najświętszej Eucharystii.

Komunii św. można udzielać wiernym klęczącym lub stojącym, zgodnie z instrukcją Konferencji Biskupów. Konferencja Biskupów może podjąć decyzję o udzielaniu Komunii św. także przez składanie chleba konsekrowanego na rękach wiernych; decyzja taka wymaga zatwierdzenia Stolicy Apostolskiej⁶⁰.

⁵⁷ Instr. *Inaestimabile donum*, n. 12.

⁵⁸ Instr. *Eucharisticum mysterium*, n. 41; *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, n. 14.

Responsa Kongregacji do Spraw Nauki i Wiary z dnia 29 X 1982 r.:

1) „Utrum Ordinarius loci permitttere possit Communionem sub sola specie vini illis fidelibus, qui morbo sic dicto celiachia laborant, cuius ratio curandi exigit, ut a glutine, praesenti in farina frumenti ac proinde in pane eucharistico, abstineant. R. *Affirmative*”.

2) „Utrum Ordinarius loci permitttere possit, ut pro supradictis fidelibus sacerdos speciales hostias, quibus glutinum ablatum est, consecret. R. *Negative*”. AAS 74 (1982) 1298.

⁵⁹ *Decretum de nova formula in sacrae Communionis distributione.* AAS 56 (1964) 337—338.

⁶⁰ S. Congr. pro Cultu Divino, Instr. *Memoriale Domini*, 29 V 1969. AAS 61 (1969) 541—555; *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, n. 21. — Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski z dnia 11 XII 1980 r. w tej sprawie stanowi: „W diecezjach Polski przyjmuje się Komunię św. z rąk celebransa do ust w postawie klęczącej. Przepisy te należy zachować także w Mszach dla grup specjalnych. W szczególnych okolicznościach, w których uklęknięcie jest bardzo utrudnione, np. przy tłumnym udziale wiernych i ścisisku, albo gdy wierni uczestniczą we Mszy św. poza kościołem po deszczu, można

Komunię św. pod postacią wina wolno przyjmować: 1) bezpośrednio z kielicha (*directo e calice*), 2) razem z postacią chleba przez zanurzenie (*per intinctionem*), 3) przy pomocy rurki (*cum calamo*) bądź 4) przy użyciu łyżeczki (*cum cochleari*)⁶¹.

Nie zezwala się, aby wierni sami brali chleb konsekrowany i święty kielich, a tym bardziej, aby je podawali jedni drugim⁶².

c. Język używany przy sprawowaniu Eucharystii

Eucharystię należy sprawować w języku łacińskim lub innym, byleby teksty liturgiczne były prawnie zatwierdzone (kan. 928).

Język narodowy został dopuszczony do liturgii dopiero przez Sobór Watykański II⁶³. Do Mszy św. wprowadzano go stopniowo⁶⁴.

W liturgii wolno posługiwać się tłumaczeniami dokonanyymi przez Konferencję Biskupów, przejrzanymi przez Stolicę Apostolską (zob. kan. 838 § 3). Do tekstów liturgicznych nikomu nie wolno własną powagą niczego dodawać ani w nich pomijać lub zmieniać (zob. kan. 846 § 1)⁶⁵.

przyjąć Komunię św. stojąco. Nie można wymagać klękania od ludzi obciążonych kalectwem lub chorobą". Warm. Wiad. Dec. 36 (1981) 75.

⁶¹ *Institutio generalis Missalis Romani*, n. 244—251; Instr. *Sacramentali Communione*, n. 6. — Instrukcja Episkopatu Polski z dnia 8 II 1979 r. stanowi, że Komunii św. pod dwiema postaciami we wspólnotach życia konsekrowanego podległych ordynariuszom miejscowym należy udzielać *per intinctionem*. Warm. Wiad. Dec. 34 (1979) 140.

⁶² Instr. *Inaestimabile donum*, n. 9.

⁶³ Konst. *Sacrosanctum Concilium*, n. 36.

⁶⁴ Zob. Instr. *Inter oecumenici*, n. 57; Instr. *Tres abhinc annos*, n. 28; *Notificatio Instructione*, 14 IV 1971, n. 4. AAS 63 (1971) 714.

⁶⁵ Zob. Jan Paweł II, *Epistula Dominicae Cenaе*, 24 II 1980, n. 12. AAS 72 (1980) 113; Instr. *Inaestimabile donum*, uwagi wstępne. — Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski z dnia 11 XII 1980 r. szczegółowo określiła, które formuły zamieszczone w *Mszale Rzymskim* mogą być przez kapłana dostosowane do prawdziwych potrzeb wspólnoty. *Polski Mszał Rzymski* z 1986 r. zawiera dopuszczalne formuły zamienne.

Należy zauważyć, że Jan Paweł II upoważnił biskupów diecezjalnych do udzielania określonym kapłanom i wiernym indultu zezwalającego na odprawianie Mszy św. według *Mszale Rzymskiego* z 1962 r., jednakże pod warunkami: 1) musi być wiadomo, że tacy kapłani lub wierni nie przejawiają wątpliwości co do prawnego i doktrynalnego charakteru *Mszale* Pawła VI z 1970 r.; 2) odprawianie Mszy św. według rytu trydenckiego powinno mieć na uwadze pożytek tylko tych grup, które o nią prosiły; odprawianie to powinno się odbywać tylko w kościołach i kaplicach wyznaczonych przez biskupa diecezjalnego, z wyłączeniem kościołów parafialnych (chyba że biskup zgodził się w przypadkach nadzwyczajnych), w dniach ustalonych przez biskupa i z zachowaniem warunków przez niego określonych; 3) odprawianie Mszy św. powinno się odbywać według *Mszale* z 1962 r. w języku łacińskim; 4) nie wolno korzystać jednocześnie z dwóch *Mszalów*; 5) biskup powi-

d. Szaty liturgiczne

Kapłani i diakoni przy sprawowaniu i udzielaniu Eucharystii powinni używać szat liturgicznych przepisanych przez rubryki (kan. 929).

Szaty liturgiczne (*sacra ornamenta, sacrae vestes*) są oznaką funkcji spełnianej podczas sprawowania kultu liturgicznego. Ponadto przyczyniają się one do uświetnienia czynności liturgicznych.

Szatą wspólną dla wszystkich ministrów ołtarza jest alba, którą należy przepasać paskiem, jeśli nie jest dopasowana. Jeśli alba nie zakrywa ubioru pod szyją, należy włożyć humerał. Albę można zastąpić komżą; jest to jednak niedopuszczalne, jeśli wkłada się ornat lub dalmatykę albo nakłada się stulę zamiast ornatu lub dalmatyki.

Szatą własną kapłana odprawiającego Mszę św. i spełniającego inne czynności liturgiczne bezpośrednio z nią związane jest ornat. Nakłada się go na albę i stulę. Szatą własną diakona jest dalmatyka, którą nakłada się na albę i stulę. Stulę kapłan zakłada na szyję i spuszcza ją na piersi, natomiast diakon zakłada ją na lewe ramię, łącząc jej końce na prawym boku.

Kapy kapłan używa podczas procesji oraz wykonując inne czynności liturgiczne, zgodnie z własnymi rubrykami poszczególnych obrzędów.

Kapłani koncelebrujący Mszę św., z wyjątkiem głównego celebransa, nie muszą nakładać ornatu, zwłaszcza jeśli jest ich większa liczba i nie starcza ornatów dla wszystkich; w takim razie wystarczy nałożyć albę i stulę. Również diakon nie musi zakładać dalmatyki, jeśli jej nie ma albo liturgia ma charakter mniej uroczysty.

Tradycja Kościoła każe używać szat liturgicznych w odpowiednim kolorze, aby przez to wyrazić charakter sprawowanej tajemnicy wiary oraz podkreślić przeżywane idee roku kościelnego. Szaty liturgiczne mogą mieć kolor biały, czerwony, zielony, fioletowy, czarny i różowy.

Zgodnie z tradycją:

— koloru białego używa się w Mszach i nabożeństwach okresu wielkanocnego i Bożego Narodzenia; ponadto w święta i wspomnienia Pańskie (z wyjątkiem związanych z Męką Chrystusa), Matki Bożej, Świętych Aniołów, Świętych, którzy nie są Męczennikami; a także w dniach: Wszystkich Świętych (1 XI), Św. Jana Chrzciciela (24 VI), Św. Jana Ewangelisty (27 XII), Katedry Św. Piotra (22 II) i Nawrócenia Św. Pawła (25 I);

nien poinformować Kongregację Kultu Bożego o udzielonych indultach oraz — po upływie roku — o ich skutkach. Zob. S. Congr. pro Cultu Divino, *Epistula ad Praesides Conferentiarum Episcoporum*, 3 X 1984. AAS 76 (1984) 1088—1089.

— koloru czerwonego używa się w Niedzielę Palmową, Wielki Piątek, Zesłanie Ducha Świętego, w Mszach i nabożeństwach o Męce Pańskiej, w święta Apostołów i Ewangelistów, w Mszach o Świętych Męczennikach;

— koloru zielonego używa się w Mszach i nabożeństwach okresu zwykłego w ciągu roku;

— koloru fioletowego używa się w okresie adwentu i wielkiego postu; można go używać w Mszach i nabożeństwach żałobnych;

— koloru czarnego można używać w Mszach żałobnych;

— koloru różowego wolno użyć w trzecią niedzielę adwentu (*Gaudete*) i czwartą niedzielę wielkiego postu (*Laetare*).

Konferencje Biskupów mogą Stolicy Apostolskiej przedłożyć w tej sprawie inne propozycje, odpowiadające potrzebom i mentalności swoich wiernych.

W uroczystym dniu liturgicznym wolno użyć bogatszych szat, choćby kolor ich nie odpowiadał kolorowi przepisанemu.

Msze wotywnne odprawia się w kolorze odpowiadającym danemu formularzowi mszalnemu albo w kolorze dnia lub okresu liturgicznego; do Mszy w różnych potrzebach można użyć koloru własnego, dnia lub okresu ⁶⁶.

e. Udogodnienia przysługujące kapłanom niedomagającym

1° Kapłan chory lub w podeszłym wieku, jeżeli nie może zachować postawy stojącej, może sprawować Ofiarę eucharystyczną siedząc, jednakże z zachowaniem przepisów liturgicznych. Na odprawianie Mszy św. w postawie siedzącej przy udziale wiernych jest potrzebne zezwolenie ordynariusza miejscowego (kan. 930 § 1).

2° Kapłan niewidomy lub dotknięty inną chorobą godziwie sprawuje Ofiarę eucharystyczną posługując się jakimkolwiek zatwierdzonym tekstem mszalnym. W razie potrzeby takiemu kapłanowi powinien asystować inny kapłan lub diakon, a nawet wierny świecki odpowiednio pouczony, celem udzielenia pomocy (kan. 930 § 2).

Powyższe udogodnienia dla kapłanów chorych, w podeszłym wieku i niewidomych były przewidziane w Motu proprio *Pastorale munus* Pawła VI, jednakże wolno było korzystać z nich tylko na podstawie zezwolenia ordynariusza miejscowego ⁶⁷. Obecnie takie zezwolenie nie jest potrzebne, chyba że chodziłoby o odprawianie Mszy św. w postawie siedzącej *coram populo*.

⁶⁶ *Institutio generalis Missalis Romani*, n. 161, 297—310. — Zob. Jan Paweł II, *Epist. Dominicae Cenae*, n. 12; Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski, 11 XII 1980, n. XIII.

⁶⁷ *Fac.* 5, 6, 10.

V. Czas i miejsce sprawowania Eucharystii

a. Czas sprawowania Eucharystii

Eucharystia może być sprawowana i udzielana w każdym dniu i o każdej godzinie, z wyjątkiem przypadków wykluczonych przez przepisy liturgiczne (kan. 931).

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. zezwalał na odprawianie Mszy św. w czasie dość ograniczonym; można ją było odprawić najwcześniej godzinę przed świtem, a najpóźniej o godzinie pierwszej po południu; tylko w noc Bożego Narodzenia wolno było odprawić Mszę św. o północy⁶⁸. Przepisy w tej materii pod wpływem potrzeb duszpasterskich były stopniowo łagodzone⁶⁹. To samo należy powiedzieć o czasie udzielania Komunii św. poza Mszą św.⁷⁰

Obecnie ograniczenia co do czasu sprawowania Eucharystii, wynikające z przepisów liturgicznych, dotyczą jedynie ostatnich trzech dni Wielkiego Tygodnia, a mianowicie:

— w Wielki Czwartek z reguły jest odprawiana tylko jedna Msza św. Wieczery Pańskiej pomiędzy godziną czwartą a dziewiątą po południu; tylko z racji duszpasterskich ordynariusz miejscowy może pozwolić na odprawianie w tym dniu dodatkowej Mszy św. w godzinach wieczornych, a w razie prawdziwej konieczności — w godzinach porannych; przed południem może być odprawiona *Missa Chrismatis*; w tym dniu nie wolno celebrować bez udziału wiernych, jednakże kapłani pragnący odprawić Mszę św. mogą przystąpić do koncelebry;

— w Wielki Piątek nie odprawia się Mszy św.; przepisana liturgia powinna być odprawiona pomiędzy godziną trzecią a dziesiątą wieczorem;

— w Wielką Sobotę Msza św. może być odprawiona z zasady około północy; w przypadkach uzasadnionych nabożeństwo Wigilii Wielkanocnej może się zacząć wcześniej, zawsze jednak po zachodzie słońca⁷¹.

⁶⁸ CICB, kan. 821.

⁶⁹ Zob. Konst. Ap. *Christus Dominus*, 6 I 1953; Motu proprio *Sacram Communionem*, 19 III 1957; Motu proprio *Pastorale munus*, 30 XI 1963, fac. 4.

⁷⁰ Zob. CICB, kan. 867 § 4; S. Congr. S. Officii, *Decretum de Communionis administratione postmeridianis horis*, 21 III 1960. AAS 52 (1960) 335; *Rubricae Breviarii et Missalis Romani*, Typis Polyglottis Vaticanis 1960, n. 502; S. Congr. S. Officii, *Decretum de Sacra Communione infirmis administranda horis postmeridianis*, 21 X 1961. AAS 53 (1961) 735; Motu proprio *Pastorale munus*, fac. 4; *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, n. 16.

⁷¹ Zob. *Mszal Rzymski*.

Ograniczenia co do czasu udzielania Komunii św. również odnoszą się również do ostatnich trzech dni Wielkiego Tygodnia:

— w Wielki Czwartek Komunii św. można udzielać tylko podczas Mszy św.; jedynie chorym wolno ją zanieść o każdej porze dnia ⁷²;

— w Wielki Piątek udziela się Komunii św. tylko podczas sprawowania liturgii Męki Pańskiej; jednakże chorym, którzy nie mogą uczestniczyć w tej liturgii, można zanieść Komunię św. o każdej porze dnia;

— w Wielką Sobotę Komunii św. udziela się tylko *per modum Viatici*; wierni przystępują do Komunii św. dopiero podczas Mszy św. Wigilii Wielkanocnej ⁷³.

b. Miejsce sprawowania Eucharystii

1° Eucharystię należy sprawować w miejscu świętym, chyba że w poszczególnym przypadku konieczność domaga się czego innego; w razie takiej konieczności Eucharystia powinna być sprawowana w miejscu godnym (kan. 932 § 1).

Przez miejsce święte (*locum sacrum*) należy rozumieć to, które przez specjalne poświęcenie lub błogosławieństwo, przewidziane w księgach liturgicznych, zostało przeznaczone do kultu Bożego (zob. kan. 1205). Takim miejscem jest kościół lub kaplica.

Poza miejscem świętym, czyli poza kościołem lub kaplicą, wolno odprawić Mszę św. w razie konieczności, np. w związku z dużym napływem wiernych, którzy nie mieszczą się w kościele, albo zachodziłaby potrzeba odprawienia Mszy św. w miejscu odległym od kościoła lub kaplicy. Przepis nie wspomina o tym, że ma to być konieczność duszpasterska.

Miejsce obrane na odprawienie Mszy św., jeśli nie jest nim kościół lub kaplica, musi uchodzić za godne (*locum honestum*); nie może ono w żaden sposób świadczyć o braku szacunku dla Ofiary eucharystycznej ani budzić zgorszenia lub zdziwienia wiernych. Nie jest konieczne uprzednie uzyskanie zezwolenia ordynariusza miejscowego; zezwolenie takie było potrzebne przed wejściem w życie nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego ⁷⁴.

⁷² Dekret Prymasa Polski z dnia 2 III 1963 r. zezwala na udzielanie Komunii św. w Wielki Czwartek poza Mszą św., w godzinach przedpołudniowych do godz. 13 i od godz. 14 do początku Mszy św., tym wiernym, którzy ze względu na obowiązki służbowe w tym dniu nie mają możliwości uczestniczenia we Mszy św. *Prawodawstwo Kościoła w Polsce 1961—1970*, oprac. T. Pieronek, t. I, Warszawa 1971, s. 96—97.

⁷³ *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, n. 16.

⁷⁴ Motu proprio *Pastorale munus*, fac. 7; Rescr. Pont. *Cum adnotae*, 6 XI 1964, n. 4; S. Congr. pro Cultu Divino, Instr. *Actio pastoralis*,

Przy odprawianiu Mszy św. w domach prywatnych należy zachować przepisy Instrukcji *Actio pastoralis* z dnia 15 maja 1969 r.⁷⁵

2° Ofiarę eucharystyczną należy sprawować na ołtarzu poświęconym lub pobłogosławionym; poza miejscem świętym można użyć odpowiedniego stołu, zawsze przykrytego obrusem i korporałem (kan. 932 § 2).

Obowiązek używania portatyła przy odprawianiu Mszy św. na ołtarzu przenośnym bądź na stole poza miejscem świętym⁷⁶ został zniesiony w Mszale Rzymskim Pawła VI⁷⁷.

3° Na podstawie słusznej przyczyny i za wyraźną zgodą ordynariusza miejscowego wolno kapłanowi sprawować Eucharystię w świątyni jakiegos Kościoła lub wspólnoty kościelnej nie utrzymujących pełnej jedności z Kościołem katolickim, pod warunkiem, że nie grozi zgorzenie (kan. 933).

Słuszną przyczynę zwykle stanowi konieczność zaradzenia potrzebom duchowym wiernych danej miejscowości, którzy nie mają w pobliżu własnego kościoła lub kaplicy.

Zakończenie

Prawo kanoniczne od początku istnienia Kościoła jednoznacznie zabiera głos w sprawie Najświętszej Eucharystii. Wszystkie przepisy kościelne w tej sprawie, bez względu na czas ich wydania, zmierzają do tego, aby Eucharystia była interpretowana zgodnie z wiarą, święcie sprawowana, przyjmowana jak najowocniej, a przy tym wzmacniała i manifestowała wspólnotę Kościoła, dynamizowała życie religijne wiernych, uobecniała Chrystusa, sprawcę zbawienia. Pod tym względem przepisy nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego dotyczące sprawowania Eucharystii nie są nowe; byłyby one zrozumiałe dla wiernych wszystkich minionych pokoleń i czasów, którzy realizowali polecenie Pana: „Czyńcie to na moją pamiątkę” (1 Kor 11, 24).

Nowością w odnowionych przepisach kodeksowych dotyczących sprawowania Eucharystii jest ich głęboki aspekt teologiczny i pasterski. Jest to zasługa Soboru Watykańskiego II. Sobór bowiem ściśle złączył naukę Kościoła o Eucharystii z życiem wiernych, mocno akcentując, że „głównie z Eucharystii, jako ze źródła, spływa na nas łaska i z największą skutecznością przez nią dokonuje się uświęcenie człowieka w Chrystusie i uwielbienie Boga,

15 V 1969, n. 4. AAS 61 (1969) 806; S. Congr. pro Episcopis, *Directorium Ecclesiae imago*, 22 II (1973, Typis Polyglottis Vaticanis 1973, n. 85.

⁷⁵ AAS 61 (1969) 806—811.

⁷⁶ Zob. CICB, kan. 822; *Motu proprio Pastorale munus*, fac. 9.

⁷⁷ *Institutio generalis Missalis Romani*, n. 265.

które jest celem wszystkich dzieł Kościoła”⁷⁸; że jest ona „źródłem i zarazem szczytem całego życia chrześcijańskiego”⁷⁹; że w niej „zawiera się całe duchowe dobro Kościoła”⁸⁰; że „żadna społeczność chrześcijańska nie da się wytworzyć, jeżeli nie ma korzenia i podstawy w sprawowaniu Najświętszej Eucharystii”⁸¹.

Ten duch soborowy ożywia przepisy nowego Kodeksu dotyczące sprawowania Eucharystii. Przepisy te powinny być ważnym czynnikiem formacji religijnej wiernych.

**De eucharistica celebratione
iuxta novum Codicem Iuris Canonici**

Hoc in articulo disceptatur de eucharistica celebratione iuxta canones 899—933 novi Codicis. Auctor non solum realitatem iuridicam, sed etiam aspectus theologicos et pastorales huius realitatis exponit.

⁷⁸ Konst. *Sacrosanctum Concilium*, n. 10.

⁷⁹ Konst. dogm. *Lumen gentium*, n. 11.

⁸⁰ Dekret *Presbyterorum ordinis*, n. 5.

⁸¹ Tamże, n. 6.